AUKURAS

AUŠRA

Nr.1 /3/ MOKSLEIVIŲ LAIKRAŠTIS 1949 m. kovo mėn.

MANIESIEMS

Jei audra ištikus verstų stulpą vieną
Iš tų, kurie prilaiko jūsų namo sieną,
Namas negrius - iš baimės jūs neišlakstykit,
Tik vieton ano stulpo tą pačią dieną
Tuoj kitą statykit!

Jeigu žūtų nuo rankos priešo ar likimo
Vienas tų, kur augin garbę, dvasią jūs kilimo,
Nimkit - tegul jūs širdis drąsums neatstoja,
Tiktai, ką anas dar vyrs pasišventimo,
Tegul kits kartoja.

Lietuva mano! priešui ant tavęs įnirtus
Privalai hidra tapti, kuriai nukirtus
Galvą, tuoj kelios galvos vieton jos išdygsta.
Išliksi tik hidra gyvumo pavirtus,
Nors priešas nestygsta!

Lietuvos Nacionalinė M.Mažvydo Biblioteka

KŪRYBINIS MOMENTAS

[illegible] gyvenimo prasmę ma-
tau kūryboje, o kūryba yra
pakankama pati sau ir
bekraštė. M. Gorkis

Likimas nekuriančio žmogaus, nekuriančios tautos žinomas: toksai žmogus, tokia tauta žlunga, nepalikdama pėdsakų, nei savo buvimo žymių. Jiedu niekam nieko neduoda ir niekada neišeina iš to priešistorinio urvo, kuriame gyveno jos tėvai. Jisai neprogresuoja, taigi regresuoja, ir kai kiti žmonės, kitos tautos pasiekia aukšto kultūros bei civilizacijos lygio, jiedu palieka begalo mažu dydžiu aukščiau laukinio žmogaus.

Kūrybos prasmė yra žmogaus, tautos ir žmonijos dvasinis bei moralinis pakėlimas ir suteikimas jai sąlygų savo asmenybės tobulinimui bei išreiškimui. Kiekviena kūryba yra tam, kad pagelbėtų giliausia to žodžio prasme žmogui.

Pažiūrėk į meno kūrybą, kaip į aukštesnę pasismaginimo rūšį, išniekina pačią kūrybą. Tikras meno kūrinys gimsta didžio dvasinio pakilimo metu ir jis išreiškia tai, kas žmoguje yra aukščiausia ir kilniausia. Meno kūrinys dažnai būna šviesesnis už pačią kūrėjo asmenybę; tai dėl to, kad kūrybos momentu toji asmenybė prasiskaidrina, išsikristalizuoja jos "aukso smiltis". Iš kūrinio išskaitome aukščiausius kūrėjo sielos polėkius. Ir šis kūrėjo sielos prasiskaidrinimas kūrybos momentu praskaidrina ir stebinčią bei išgyvenančią sielą išgyvenimo momentu.

Mokslo kūrinys, skirtas griovimui, paneigia pačią kūrybos esmę. Nekuriama tam, kad būtų griaunama, bet kad būtų sukurta. Griovimas yra kūrybos priešingybė, ir tik ypatingais atvejais kūrėjo darbas tampa griovimo priemone: su nuostoliu pačiam kūriniui. Mums čia įsidėmėtinas Haironio pavyzdys, kuriuo poezija būtų neabejotinai buvus meniškai vertingesnė, jei nebūtų nukreipta į tautos žadinimą, į griovimą buvusios tvarkos.

Gražiausia turbūt ir tikrai vertingiausia kūrybos rūšis yra gyvenimo kūryba. Ne visi mes galime kurti muziką, poeziją ar dailę, išvedinėti kvantų ar reliatyvumo teorijas, bet kurti savo gyvenimą, kaip brangiausią kūrinį, jį plėtoti ar puoselėti, kad būtų jis gražus ir vertingas - galime visi. Pasakyčiau daugiau: galime net šiomis sąlygomis. Tai sunku, be galo sunku, tačiau ar nėra tikslas vertas pastangų? Siekimas to, kas čia pat už kairiosios alkūnės, mums nesuteikia nei tokio moralinio pasitenkinimo, nei apskritai nėra siekimo vertas tikslas.

Nes išdrįstame svajoti apie didelius tikslus, kodėl gi mums pritrūksta valios jų siekti? Daugelio didžių žmonių biografijos, daugelis istorinių pavyzdžių rodo, kad maža tėra žemiškų negalimybių, kurios nebūtų nugalimos, turint valios ir sugebėjimo. "Dideli sunkumai yra tam, kad juos nugalėtume, o nenugalimi dalykai reikalauja tam tikro laiko", sakydamas žinomasis Arktikos tyrinėtojas Fridtjof Nansen. Tuo gali kartais įsitikinti ne tik ir kuriančios asmenybės, bet ir bandančios išemigruoti.

Kūrybai sąlygos dabar galimai nepalankios. Retai sulaukiame todėl didžių ir reikšmingų kūrinių. Tačiau, kad ir mažas jų skaičius, jis yra įrodymas, kad kūryba ir šiandien nėra utopija. Žmogus gali begalo prisitaikinti prie sąlygų, tačiau prisitaikymas yra dvejopas: žmogus gali sąlygoms nusilenkti ir būti jų užviešpataujamas, jis gali pagauti sąlygų esmę bei jų silpnąsias vietas ir jas užvaldyti.

Tremtis neturi likti tuščias etapas lietuvių tautos istorijoje. Ji turi pribrandinti ir apvaisinti mūsų dvasią kitų tautų idėjomis ir minties eiga, suteikti mums naujo minties gilumo ir jos aspektų ir iki begalybės sustiprinti mūsų valią ir pasiryžimą. Nes šiaip tremtis bus tik menkas gyvybės gelbėjimo ir tuščiausios savimeilės luotas, ne sugrįžimo laivas, kuriuo, atėjus laikui, namo galėtų pargrįžti su sąžine, jog viską padariau, ką galėjau, tėvynės sūnus.

Ir, būtent, šalia kovojimo už savo krašto laisvę, antroji svarbioji pareiga yra parnešti išlaisvintam kraštui fiziškai ir dvasiškai pajėgią asmenybę,

KELIAS

Tarsi strėlės, šauna keliai horizonto tylumon.
Šauna mintys, šauna siela
Būsimčion dienon.

Baltas kelias žada varganą keleivį
Į krištolo miestą vest -
Šukas dulkės, kaip jaunutės balerinos.
Ir pailsę gula ant pečių.

Kaip jaunutės balerinos, glaudžia kvapią galvą,
Šviesias garbanas išdreiko lig akių -
Tarsi sapnas užpila keleivį
Pabučiavimu be galo nemariu:

Ir jisai akis užmerkia -
Dulkės gula ant plaukų...

V. K.

kuri sugebėtų kovoti su krašten įsigraužusia bolševikiška įtaka ir kuri būtų palikusiųjų patriotų - miško brolių - verta. Jeigu būtų bolševizmas sumuštas, ateitis priklauso kultūrai ir kūrybai, o kitokia išeitis mums, kaip kovotojams, eprileistina. mogus juk ne paukščiukas, kuris, išgirdęs gyvatės šnypštimą, užsimerkia ir neria jai tiesiai į nasrus.

Latvių poetas J.Akuraters kalbėjo: " .nuostabi žemės sąnaus siela susavo brangenybe. Jis saugo tą brangenybę, kaip vaikas savo žaislą, ir,į ją žiūrėdamas, viską užmiršta ".Mes kovoja e ir kuriame, kad jei ne mes patys, tai bent ateities žmogus būtų apsaugotas nuo skerdynių, neapykantos ir baimės ir kad galėtų viską užmiršti,žiūrėdamas į savo sielos brangenybę. Tegul žmogus vėl tampa aukščiausia vertybe ir tarnauja jam visa, kas gyva ir visos institucijos žemėje, kad jisai turėtų laiko s a v e atrasti ir išvysti, kokios gražios ir vertingos sielos po visu jos apskrečiimu esama. Tai yra galutinoje išvadoje kūrybos prasmė ir didysis mūsų siekimas.

ATSIMINKIME DIDĮJĮ VARPININKĄ

'50 m. V.Kudirkos mirties sukakčiai paminėti'

Šiemet lapkričio mėn. 16 d. sukaktų lygiai 50 metų, kaip lietuvių tauta yra netekusi didžiojo laisvės kovotojo ir nepriklausomybės pranašo, svarbiausiojo varpininko ir mūsų Tautos Himno autoriaus Vinco Kudirkos. Tačiau vargu ar mes čia tremtyje, kai vis labiau skirstomės į visus pasaulio kampus, sugebėsime tinkamai ir plačiai paminėti šią reikšmingą sukaktį. Iš tikrųjų, laikui bėgant, V.Kudirkos darbai ir visas tas nepaprastas jo asmenybės didumas ir turtingumas istorinėje perspektyvoje vis ryškiau ir vaizdžiau iškyla prieš mūsų akis. Šiuo metu mums kaip tik ypatingai reikia tokio dydžio, tokio pasiryžimo ir pasiaukojimo asmenybių koks buvo V.Kudirka, nes gyvename, galima sakyti, dar sunkesnėmis sąlygomis. Tad šiais laikais ypač reiktų sukoncentruoti savo dėmesį į V. Kudirką, jo darbus, jo mintis, nes tai stiprybės šaltinis. V. Kudirka ypač tinkamas pavyzdys mūsų jaunimui, kaip dirbti ir visas jėgas skirti tautos gerovei. Tad šiais metais pasistenkime pažinti V. Kudirkos gyvenimą, jo darbus ir raštus ir vadovaukimės jo mintimis ir nurodymais.

50 metų palyginti nedidelis laiko tarpas tautos gyvenime, tačiau šis laikotarpis lietuvių tautai ypač reikšmingas. Kiek per jį įvyko didelių mūsų tautos gyvenime įvykių. Vieni jų mus beveik džiugino, kiti gi nepaprastai mus sukrėtė ir nuliūdino. Ir koks didelis mūsų tautai nuostolis, kad visą šią pusę amžiaus V. Kudirkos nebebuvo gyvųjų tarpe, kad jis taip anksti nuėjo į amžinybę.

Galima prileisti, kad mūsų tautos gyvenimas, visa mūsų politinė ir kultūrinė raida būtų nuėjusi kitais keliais, platesniais, gilesniais ir našesniais, jei V. Kudirka nebūtų mūsų taip anksti palikęs. Juk nuo pat jo paties tautinio atgimimo, perskaičius pirmąjį "Aušros" numerį, kaip jis pats sako, nuo antrojo jo užgimimo, V. Kudirka tapo pačiu centriniu mūsų tautos atgimimo veikėju, tautinės ir politinės lietuvių sąmonės žadintoju. Vargiai kuris kitas mūsų anų laikų žymiųjų veikėjų juto taip aiškiai atgimstančios lietuvių tautos pulsą ir turėjo tokį tvirtą tikėjimą jos prisikėlimu, šviesesne jos ateitimi, kaip Vincas Kudirka. Jo "Tėvynės Varpai" tai aiškiausiai rodo.Taip pat niekas kitas iš anų laikų veikėjų neturėjo tokio aiškaus programinio plano, ką reikia daryti, nuo ko pradėti ir kaip toliau plėsti tautinę veiklą, kaip V. Kudirka. Užtenka tik paimti į rankas jo dar 1888 m. pradžioje Varšuvoje įsteigtosios "Lietuvos" draugijos įstatus ir planus, kad įsitikintum, jog V. Kudirka jau tuomet labai aiškiai numatė tolesnį mūsų tautos atgimimo kelią ir konkrečiai rengėsi ateities darbams. Net ir pats J. Basanavičius, perskaitęs jam tuomet V. Kudirkos rusiųstuosius "Lietuvos" draugijos programinius dėsnius, pareiškė, jog jie esą per platūs, neatitinką šių dienų gyvenimo sąlygoms ir neįvykdomi. Į tai jam V. Kudirka 1888 m. gegužės mėn. laiške atsakė: "Draugiją mes įsteigėme ne tik šiai dienai, bet norėtume, kad prie jos artėtų visi lietuviai, idant ji būtų "amžina", todėl labai ir nežiūrėjom į šių dienų padėtį... Nors ir platūs draugijos uždaviniai, bet visi jie lietuviams reikalingi." Taigi, kai kiti mūsų anų laikų veikėjai, galima sakyti, dar tik krapštėsi akis, nubudę iš tautinio snaudulio, V. Kudirka jau konkrečiai planavo ir dirbo, turėdamas aišku tikslą. V. Kudirka buvo spiritus movens varpininkų judėjimo, kuris anuo metu buvo vienintelis aiškiai sąmoningas tautinis - politinis ir kultūrinis - socialinis lietuvių judėjimas. Tik vėliau pradėjo formuotis kiti platesnio masto lietuvių judėjimai: socialdemokratinis ir krikščionių demokratinis. Netenka abejoti, kad to tautinio lietuvių atgimimo pulso ir jo vadovybės V. Kudirka nebūtų išleidęs iš savo rankų ir toliau, jei jam dar būtų buvę lemta pagyventi kelis tą dešimtmečius. Jis turėjo visas reikiamas kvalifikacijas vadovauti tautai, sujungtas su dideliu tikėjimu, dideliu idealizmu, blaiviu aštrausu jo proto realizmu. Jo autoritetas, jo žodis visur kur būtų daug svėręs, ypač atkuriant nepriklausomą Lietuvos valstybę.

ne/

Taigi, jeigu tà nelemta džiova, pakirtusi visą eilę ir kitų mūsų tautai tokių brangių asmenų pačiame jų kūrybingume, kaip Pranas Vaičaitis, Jonas Biliūnas, Pov. Višinskis ir kiti, visai galimas dalykas, kad V. Kudirka būtų galėjęs sulaukti neprikl usomos Lietuvos. Kiek daug dar mes būtumėm galėję sulaukti iš V. Kudirkos, jei jam dar būtų buvę lemta vieną kitą dešimtmetį pagyventi. Jis mirė, neturėdamas nė 40 metų amžiaus, ir visus tuos didelius darbus, kuriuos jis mums paliko, nudirbo tik per trumpą vieną dešimtmetį /1888 - 1899/. Ir tai jam teko dirbti jau džiovos kankinamam, o porą paskutiniųjų metų beveik nesikeliant iš lovos. Tiek daug dirbti tokiomis sąlygomis, dar gresiant nuolatiniam žandarų pavojui, tegalėjo tik tikras dvasios milžinas.

Retai viename žmoguje susitelkia tiek pažymėtinų gabumų, kokius turėjo V. Kudirka. Jis ir poetas, ir muzikas, ir beletristas - satyrikas, ir vienas iki šiolei mūsų nepralenktų publicistų, neblogas piešėjas, visuomeninkas organizatorius ir pagaliau gydytojas, gamtininkas. Deja, tos nelemtai primityvios tų laikų mūsų kultūrinės sąlygos ir visa aplinka neleido jam savo talentų plačiai išsugdyti, nes reikėjo visur kur skubėti, dirbti visus darbus, įskaitant ir "Varpo" korektūrų skaitymą, nes darbininkų buvo maža ir tie patys pasklidę po milžiniškos Europos plotus. Per tą ištisą dešimtmetį V. Kudirkai teko ne kartą rūpintis ir pačiais techniškiniais "Varpo" leidimo reikalais bei ieškoti lėšų apmokėti Tilžės vokiečių spaustuvininkams sąskaitas. Ne tik negaudamas jokio atlyginimo už savo darbus, V. Kudirka dar turėjo nuolatos aukoti iš savo kišenės, kad "Varpas" galėtų reguliariai pasirodyti. Todėl jo materialė padėtis visuomet buvo bloga ir tai kaip tik gal pagreitino mirtį. Nuolatinis prisirišimas prie "Varpo" ir lėšų trūkumas neleido jam dažniau ir ilgesniam laikui išvažiuoti į šiltesnius, sveikesnius pietų kraštus, kad sustiprintų savo sveikatą. V. Kudirka tebuvo tik vieną kartą, ir tai daugiausia bičiulių varpininkų materialiai paremtas, išvykęs pailsėti ir savo silpnus plaučius sustiprinti Kryman ir iš ten Abazijon prie Adrijos jūros krantų. Tačiau ir ten negalėjo ilgiau pasilikti - parūpos Tėvynei ir "Varpas" traukte traukė jį kuo greičiau grįžti į namus, nors tie "namai" tebuvo tik mažas ir šaltas kambarys iš pradžių šakiuose, o vėliau Naumiestyje.

Iš visų V. Kudirkos darbo sričių ryškiausiai ir gabiausiai jis spėjo pasireikšti publicistikoje. Jo "Tėvynės Varpu" skyrius kiekviename "Varpo" numeryje aiškiausiai tai rodo. Alb. Rimka nevalfui sako, kad "Tėvynės Varpai" - tai ištisa dešimtmečio lietuvių gyvenimo kronika, nupiešta publicisto - dailininko plunksna. Būdamas poetas ir kartu turėdamas didelį išsimokslinimą, Kudirka turėjo tas svarbiausias dvi ypatybes, kurios jį padarė gabių ir galingų publicistu. Dar ir šiandien, skaitant jo "Tėvynės Varpus", negali atsigėrėti, kaip vykusiai jų autorius sugebėjo pajusti visur kur gyvenimo pulsą ir įvykių esmę, koks platus ir gilus buvo jo išsimokslinimo lygis ir kaip jis mokėjo kiekvieną įvykį vykusiai komentuoti bei vesti tinkamas išvadas. "Tėvynės Varpai" pasižymėjo stipriu realybės pajutimu, viso tuometinio lietuvių tautos gyvenimo ir taip visų Lietuvos priešų tikslų pažinimu, kuriuos kelti įviešumą Kudirka visai nesivaržė. Todėl nuo jo aštrios plunksnos tekdavo karčių pipiru visiems: ir savo tautiečiams, ir dar daugiau svetimiesiems okupantams bei jų visokiems pakalikams. Kudirkos plunksnos aštrumą pajuto ne tik visokie maskoliškieji viršininkai, Kruglodurovai, popai ir kitokie Lietuvos rusintojai, bet ir mūsų kinkadrebiai lietuviai "inteligentai", užmiršę savo tautos vargus, ir kunigai - lenkintojai bei obskurantai, ilgaliežuvės davatkos, savanaudžiai ir Lietuvos liaudies išnaudotojai žydai ir visi kiti, kuriems nerūpėjo Lietuvos reikalai, bet asmeniniai. Todėl nenuostabu, kad "Tėvynės Varpai" buvo mėgiamiausias skaitytojų skyrius. Jie juos pritraukdavo ne vien savo aktualumu ir gražiu, lengvu stiliumi, bet gal dar daugiau savo dvasia. Iš viso, jeigu Kudirka ką dirbo, tai į tą darbą dėdavo visą savo sielą ir kūną. Ir tai ypač ryšku "Tėvynės

Varpuose". Juose Vincas Kudirka pasirodo iš tikrųjų toks, koks jis yra: su savo galinga dvasia ir karšta, pilna meilės širdimi. Čia jis patiekia skaitytojams daugybę žinių, čia jis džiaugiasi, kitus raiina, tai, žiūrėk, vėl bara arba juokiasi pro ašaras. Bet visur žymu didžiausias optimizmas ir tikėjimas į šviesią ateitį. O ten, kur jis šaukia Perkūną, kad nubaustų neturtingų žmonių skriaudikus ar tautos išdavikus, arba kur jis su ašaromis, bet skaudžiai pajuokia, tyčiojasi ir bara lietuvius "inteligentus" dėl jų apsileidimo, žodžio nelaikymo ir t.t., arba kur jis kritikuoja savo idėjinius priešus - ten Kudirka yra savo stichijoj, tiesiog nepasiekiamas.

Taigi, ištisą dešimtmetį "Tėvynės Varpai" buvo didelė mūsų visuomenės mokykla, naujų idėjų, naujo gyvenimo stiliaus formuotojai, kultūros ir švietimo kėlėjai. "Tėvynės Varpai" ne vieną nuklydėlį lietuvį grąžino į savo tautos eiles, o mokslus einančiai jaunuomenei buvo aiškus švyturys, rodęs demokratinį tautinį kelią.

Vietos stoka neleidžia plačiau apžvelgti kitų V. Kudirkos darbo sričių. Tenka tačiau pastebėti, kad visur, kur tik V. Kudirka pridėjo savo ranką, visur paliko savo didelio intelekto ir tėvynės meilės žymes. Būdamas realistas pozityvistas, Kudirka neskraidžiojo padangėmis, bet rūpinosi ir sprendė daugiau pilkuosius kasdieninius klausimus. Todėl ir jo eilėraščiai, kuriu, deja, jis ne per daug paliko, turi daugiau didaktinį pobūdį. Tuo pačiu tikslu jis gražiai išvertė ir visą eilę Krilovo ir kitų autorių pasakėčių. Jo beletristinė kūryba - satyros ir užsienio klasikų - Šilerio, Bairono, Mickevičiaus- vertimai taip pat atlikti su aiškiu tikslu, tegu lietuviai pasimoko iš jų patriotizmo, tegu susipažįsta su didžiaisiais meno kūriniais. Arba ir mūsų Tautos Himnas. Atidžiau jį panagrinėjus, tenka stebėtis nepaprastu jo turiningumu, dideliu kiekvieno žodžio prasmingumu. Retai kuri tauta turi tokį gražų, tokį turiningą himną, kaip mes. Tai dėl to, kad jis Kudirkos sąmoningai kurtas, kai kitų tautų himnai daugiau susidarę pripuolamai.

Mūsų dar laukia sunki ir gali būti ilga kova už tautos laisvę, už valstybės nepriklausomybę, už gražų kultūringą ir tolerantingą visų lietuvių tarpusavio sugyvenimą ir demokratizmo principų įgyvendinimą ne vien tik atkursimos mūsų valstybės pagrinduose, bet ir pačiame visuomeniniame gyvenime. Savo dvasios vadovu turėdami V. Kudirkos testamentą, paliktą jo kūriniuose ir ypač Lietuvos Himne, mes tikimės iškovosią dar gražesnę, tobulesnę ir socialiai teisingesnę Lietuvą, negu ji buvo praeity.

Alg. V i g r y s

D A I N A

Nutilo daina beskambėjus,
Nualpo simfonija ta;
Beužia už lango tik vėjas -
Liūliuoja ir migdo kažką.

Nutilo styga paskutinė,
Apsvaigo jos garsas brangus;
Pakilus tik ką vakarinė
Palydi klaikius jos aidus.

V.B.

— APIE TIESĄ —

I. Tiesos rūšys ir jų tarpusavio santykiai.

Tiesa yra esminė, gyvybinė, praktinė /gyvenimo/, mokslinė /pažinimo/, pasaulėžiūrinė, religinė. Esminę tiesą sudaro visatos esmė, jos egzistavimas. Ji yra konkreti. Gyvybinę tiesą iš vienos pusės /konkrečiosios/ sudaro esminės tiesos, sudarančios gyvybės aplinką, gyvybinės sąlygas /tiesos, kurios gyvybę griauna, ją žaloja, nėra gyvybinės tiesos. Tuo būdu esminė tiesa didžia savo dalimi yra kartu ir gyvybinė tiesa./ ir iš kitos pusės /iš apstrakčiosios/ - žmogaus pažinimo dalis, liečianti gyvybės išlaikymą /skatinimą/. Tuo būdu gyvybinė tiesa yra junginys esminės tiesos ir jos pažinimo /iš žmogaus pusės/. Dėl to pusiau konkreti, pusiau abstrakti, nes pažinimas - yra abstraktus /apstraktus dar nereiškia nemedžiaginį/, o sąlygos konkrečios. Esminė tiesa kartu su gyvybine veikia žmogų ir sudaro jam tam tikrus įspūdžius, iš kurių jis veda atitinkamas išvadas. Tai pažinimo tiesa. Ji šiandien dėl pažinimo ribotumo suskaldyta į įvairiausias sritis; svarbiausios jų: praktinė, mokslinė, pasaulėžiūrinė. Praktinė tiesa savo istorine kilme yra pirmiausia ir didžia savo dalimi priklauso gyvybinės tiesos grupei, nes, kildama iš kasdieninių sąlygų ir gyvybių bendravimo /santykiavimo/ sumos, pirmiausia paliečia gyvybinį egzistencijos klausimą - kasdieninės duonos klausimą. Jis apima daugelį gyvenimo momentų ir juos visus vertina: vienus priima, kaip tiesas, kitus tačiau atmeta; dėl to tampa dalimi viso gyvenimo, apimančia artimiausią gyvybinės aplinkos problematiką /mokslinė tiesa taip pat nagrinėja gyvybinę problematiką, bet tolimesnes jos sferas/.

Praktinė tiesa, vertindama gyvenimo momentus, ir taip pat dėl žmogaus, siekiančio savo asmeninio gėrio, egoizmo, atmeta kilnesnius, aukštesnius jausmus. Bet pažinimas dažnai įžvalgia ir į tolimesnias pagrindines problematikos sąlygas, ir ką praktinė tiesa išmeta iš savo apimties, tai paima nagrinėti gilesnis pažinimas. Čia kyla protavimas aukščiausio laipsnio, susidaro mokslinė tiesa, kuri veikia toje pačioje plotmėje, kaip praktinė tiesa, tik giliau, dalykus stengdamasi pažinti visa jų esme. Iš praktinės ir mokslinės tiesos įspūdžių /kadangi praktika minta tik p a g r i n d i n i a i s mokslo laimėjimais/ kyla pasaulėžiūra. Ji paprastam individui prieinama forma sujungia abi sritis į vieną bendrą individualinį pažinimą, dažniausiai tik nudažydama jo individualų nusistatymą atitinkamom spalvom, įdėdama kai kuriuos bruožus. Tai individualinė pasaulėžiūra. Atstojamoji daugumos individualinių pasaulėžiūrų /dažniausiai vadovaujančiųjų asmenų; dėl to su naujausiom sensacijom/ sudaro pasaulėžiūrą plačiąja prasme, kaip mes gyvenime ją matom. Tuo būdu galima išskirti dvi ryškias pasaulėžiūrines plotmes: individualinę /asmeninę/ ir daugumos pasaulėžiūrą. Praktinė, mokslinė ir dvi pasaulėžiūrinės tiesos sudaro bendrą pažinimą /nes pažinimas taip pat yra asmeninis ir bendras/. Praktinę tiesą sudaro individualinė ir daugumos pasaulėžiūra, dėl to praktinė tiesa atitinkamai kinta kartu su žmonių charakteriais. Mokslinė tiesa kinta atitinkamai pagal naujus laimėjimus, atradimus. Tuo tarpu gyvybinė tiesa kinta tik m a n o m a i pagal mūsų pasaulėžiūrą /pažinimą/, tuo tarpu iš esmės ji kistų tik dėl esminės tiesos pakitėjimo. Mūsų pažinimas ją iš dalies veikia, bet kurion kryptin - tai mums dar nežinoma / per mažas patyrimas/.

Fr.Kiliulis

II. Asmeninės tiesos vertinimas.

Turime sutikti, kad tik v i e n a tiesa galima: jeigu būtų daug tiesų, visai nebūtų tiesos. Toji viena tiesa yra nedaloma, visuotinė, begalinė, absoliuti. Nieko nėra šalia jos.

Tiktai jinai tokia begalinė, jog nei žmogaus protas, nei jausmas, nei vaizduotė nepajėgia jos apčiuopti, sugriebti ir, paėmus į delną, ją atskleisti: lapas po lapo, kaip išminties knygą. Tiesa yra savy išbaigta ir užbaigta: kosmas. Kaip nei vienas žmogus negeba peržvelgti viso mūsų materialiojo, konkrečiojo kosmo, taip ir abstraktusis esmės pasaulis jam per platus ir šakotas. Žmogaus akis mato siaurą ruožą savo gyvenamo pasaulio /būtent, tą, kurin ji labiausiai nukreipta/, jo dvasios akis taip pat aprėžta tiesai. Ji mato tik dalį, išpjovą tiesos. Žmogaus žvilgsnis niekuomet objektyvus, visuomet dalinis /=partinis/. Iš to partijos, sambūriai žmonių, kurių žvilgsnis į tiesą išeina iš maždaug tos pačios stebėjimo pozicijos ir dėl to atidengia maždaug tą pačią stebimojo objekto - tiesos - dalį. Kita tiesos dalis matoma kitam žmogui, kitai partijai. Tas pats su religijom. Tiesa būtų visų mūsų tiesų suma, tačiau jų suderinimas mūsų akimis atrodo neįmanomas: nes šalia absoliučios tiesos dalinių elementų mūsų asmeninėse tiesose yra absoliutaus melo elementų, kurie jungiasi į vienumą ir pasiekia, kad 1. nei viena mūsų tiesa nėra absoliuti, 2. jos tarpusavy, nors ir siekiamos absoliučios tiesos, t.y. to paties tikslo, nesutinka, pjaunasi.

Tiesa m u m s yra suskaldyta: į eilę m ū s ų t i e s ų. Aš nepažįstu tiesos, aš tik pažįstu savo tiesą, kuri tiek pat teisinga ir teisi, kaip ir kitos žmogaus tiesa. Nėra "teisingos" ar "neteisingos" tiesos žemėje: visos jos yra dalinės: /ir tiktai dalinės/ tiesos. Gal galime sutikti, kad vienose tiesose mūsų akinis daugiau pozityviojo, kitose negatyviojo elemento; tačiau niekada nesusitiks žemės gyventojai, kuriose, būtent, tas pozityvusis ar negatyvusis elementas vyrauja. Iš to išplaukia tolerancijos reikalavimas kitų tiesoms, kurios, kaip tiesos, tiek pat teisingos, kaip ir mano tiesa. Nes kas yra asmeninės tiesos etinis kriterijus, jei ne tikėjimas ja? Nei žmogus savo tiesa tiki ir jos principais savo veiksmuose ir gyvenime konsekventiškai vadovaujasi, jis - subjektyvia prasme teisus ir prieš save, ir prieš aukštesnį jo darbų Vertintoją. Šitaip sakoma ir Šv.Raštė: "Visa, kas nesutinka su įsitikinimu, yra nuodėmė" / Rom. 14,23. O objektyvia prasme žmogaus teisingumo būtų galima reikalauti tik tada, jeigu jam būtų pažįstama objektyvi tiesa, tuo tarpu taip nėra. Objektyvios absoliučios tiesos nepažinimą pripažįsta net ir Krikščionija, kurios kai kurios šakos smarkiausiai kovoja už vieną tiesą ir žemėje, šiais žodžiais: "Mano mintys nėra jūsų mintys, ir jūsų keliai nėra mano keliai, kalba Viešpats" / Jez. 55,8./.

Iš viso, kas pasakyta, išplaukia, kad visos žemiškos tiesos, jei paremtos veiksmingu tikėjimu, veiksmais konsekventiškai sekančiu principus, yra lygiai etiškai teisingos ir geros /plg. dar mūsų str. "Nusikalstamas idealizmas"/.

V. Kavolis

TĖVIŠKĖS VAIZDAI

Niekur neišeisi, niekur iš lauku tų,
Kur dangus toks melsvas, kaip melsvi linai:
Nors svetur ir auksu grįsti miestai būtų,
Be tėvynės dūmų trokši tu tenai.

K. Inčiūra

ŠVENTOSIOS PAKRANTĖSE VARPELIAI ŽVANGA...

Žiemą vėlai švinta - vėlai pabustų miestelis, ir žmonės pavėluotų mišioms, jei sekmadienio rytą nebūtų varpų skambesio. Mano gimtieji Dusėtai dar miega, tik karts nuo karto, šalčio suspaustas, subraška kuris nors tvoros statinys, ir paryčiui girgžda šventoriuje sušalęs sniegas. Varpinėje sugirgžda ąžuolinė sija - didžiulis senis varpas, pabudęs iš miesgo, sujuda ir mieguistu balsu prataria pirmąjį "bam". Sekantis "bam" jau drąsesnis, ir netrukus visas miestelis prisipildo varpo balso: "bam, bam, bam, bam..." Ir anapus šartų ežero išsitiesę aukštaičių šveicarijos kalnai tuoj pat atsako, paleisdami aidais varpo skambesį po Šventosios krantuose išsimėčiusius kaimus.

Dar kartą sugirgžda ąžuolinė sija, dar porą kartų suskamba varpas ir nutyla, klausydamasis, kuriam kaime pirmiau pabus jo balso ankstyvosioms mišioms pažadinti žmonės.

Vėl visur tylu, tik Šventoji barasi, šokdama per apledėjusius akmenis, pykdama, kad net žiemos šaltis nepajėgia miegui ledu apkloti jos nuolat beskubančios srovės; tik kurnekur, netoli nuo apsamanojusios malūno užtvankos, ji sustoja atsipūsti tvenkinyje, snūstelėti, išlėto praslinkdama per ledu apklotą ežerą. Bet, dar nei pusvalandžiui nuo paskutiniojo "bam" nepraėjus, senis varpas užgirsta tarp pakrančių pusnių vieškeliu atskambantį rogių varpelio "din". Įrodžioj vienas nedrąsiai, vėliau keli, o dar po valandėlės visas varpelių legionas skamba, dindi apsnigtose Šventosios pakrantėse.

Kiekvienas, kad ir skurdžiausias, mūsų krašto ūkininkas didžiojasi savo "risoku". lengvomis, vos kelio sniegą beliečiančiomis, rogutėmis ir "risoko" pakaklėje skambančiu varpeliu. Bepigu turtingam Suvalkijos ūkininkui iššerti ir gražiai užlaikyti nutukusius ir žvilgančius ardenus, kai jo klojimas pilnas sodriu pamunės pievų šieno. Ne taip paprasta iššerti smiltingų Aukštaitijos kalvų savininkui gražų arklį. Tačiau kas begali būti gražesnio už jo juodo ar bėro plauko žvilgesį, už rogių varpelio "din-din" ir už pralenkimo kaimyno pavydo, o gal ir pasigėrėjimo žvilgsnį. Todėl graibo aukštaitis paskutinę saulės nukepinto nušyno pakraštyje augančią smilgą, traukia iš vandens aštrią pagežerės švendrę.

Bet ne vien sekmadienio rytą gražu rogutėse "mandravoti", gražiausia metų šventė, žymiausias metų įvykis - visoje Lietuvoje garsios Dusėtų lenktynės. Kai ežero veidas pasislepia po metriniu, o kartais ir dar storesniu ledo šarvu, iš visos apylinkės suvažiuoja žmonės pasigėrėti eikliais aukštaičių žirgais. Visa virtinė rogučių išsirikiuoja vidury ežero ir, pasigirdus lenktynių pradžios signalui, šaute šauna lygiu ežero ledu. Pasakiškai atrodo ant balto sniego šie daugiausia juodbėri, žirgai. Bebėgant net kojų nematyti - taip mina jie greitoje risčioje sniegą. Vis, vieną kitą kartą kuris nors įsikarščiavęs pradeda pereiti į šuolį, bet, susirūpinęs savininkas jį tuoj pat grąžina į risčią - ne todėl, kad bijotų, jog šuoliuočiąs arklys nesudaužytų lengvų rogučių - tam jos pertvirtos, bet tik, nenorėdamas dėl taisyklių nesilaikymo, pirmas į tikslą atvažiavęs, pralaimėti lenktynių.

Ne tiek dovanos brangumas, kiek laimėtojo garbė žavi rogutėse sėdintį "risoko" savininką. Ar tai mažas daiktas būti eikliausio apylinkės žirgo savininku? Ir ne vien laimėtojas džiaugiasi, visas kaimas, net visas valsčius girisi ir didžiuojasi savo didvyriu - žvaliu lenktynių laimėtoju.

Taip džiaugėmės kadaise vargingai išaugintu žirgu, didžiavomės jo eiklumu, važiuodami apsnigtu vieškeliu bažnyčion.

NUSIKALSTAMASIS IDEALIZMAS

Idealizmas ir žmogžudystė pirmu žvilgsniu atrodo priešingi, visiškai nesideriną dalykai. Tačiau istorija mus užpila pavyzdžiais, kada šios ypatybės tampa ryškiausiais atskiro asmens arba visuomeninės grupės charakterio bruožais. Ir kas keisčiausia, jos tarpusavy visai nesipjauna ir retais atvejais tesukelia sąžinės konfliktus.

"Sakykite, ką norite: aš nebuvau nusikaltėlis, o idealistas" - kalbą ir rašo buvę nacionalsocialistai, kurie Hitlerio judėjime matę "vien idealią pusę". Nürnbergo teisme nebūta kaltinamojo, kuris savo veiksmų negrįstų "pareigos supratimu", "tėvynės meile", "idealizmu". O tie veiksmai kainavo milijonus žmonių gyvybių, ne vien nearijų, bet ir savo tautiečių, ne tik kovos lauke, bet ir koncentracijos stovykloje.

Ispanų didysis inkvizitorius Torkvemada - klasiškasis pavyzdys mūsų temai pailiustruoti - buvo fanatiškas idealistas. Gelbėdamas žmogaus sielą, kuri jo ordeno brolio Tomo Akvinietio mokslu esanti "dalelė Dievo"/aliquid a Deo/ ir turinti jin grįžti, didysis inkvizitorius šimtais ir tūkstančiais deginda vo miestų aikštėse tuos, kurie būdavo šiam aukščiausiam tikslui pavojingi. Nieko nėra baisesnio, kaip šį tikslą pražiopsoti, ir jei Torkvemada patsai būtų heretiškomis tezėmis peržengęs "pavojaus zoną", jis nedvejotų lipti ant laužo - iš meilės žmonių sielos išganymui. Heretikų deginimu jis todėl visai neleido Kristaus įsakymų raidės ir dvasios peržengimu, bet netgi jų išpildymu.

Hitlerio pasekėjai ilgai nedvejotų anuometinį inkvizicijos teismą prilyginti patamsio nusikaltėlių gaujai.

Užverskime istorijos puslapius ir pažvelkime tiesiog į gyvenimą. Ar nėra kai kurie vadovaujantys bolševikai /o šiapus geležinės uždangos ir tūlas naivesnis komunistėlis/ savo reikalo teisėtumu ir šventumu mažiausiai tiek pat įsitikinę, kiek kadaise Amerikos pietinių valstybių plantatoriai,

kuriems vargija buvo šventa santvarka? Kurių nuliūčiuoti negrai kybodavo šakose, kaip "rasinio idealizmo" ženklai?

"Nusikalstamu idealistu labai lengva būti. Visuotinė istorija praeityje ir šiandien pilna jų" /Eugen Kogon "Das verbrecherische Idealismus"/.

Ne visa yra idealas, kas taip vadinama. Tūlas idealas, visumos dalis, tampa beprasmiu, jeigu jis išplėšiamas iš žmogiškųjų vertybių sąryšio, izoliuojamas, be skrupulų siekiamas. Tiesa žmogaus dažnai išnaudojama savo interesams - ir juo žmogus idealistiškiau nusistatęs, juo mažiau jis tai pastebi.

Prancūzijos jaunimas - skaitome mūsų periodikoje - jieško pranašo ir tikėjimo. Ar vien Prancūzijos jaunimas? Ne. Milijonai šiandien klaidžioja sugriautų sistemų griuvėsiuose, milijonai veržiasi į naują sistemų lauką, kur juos vilioja didelio stiprumo prožektoriai, kur stumia plikas reikalingumas ir baimė - tūkstančiai baimės rūšių. Kaip jie turi pažinti tikrą tiesą?

Protas gali būti diskredituotas, tačiau praktinis sumatimas, commonsense, vis dar pajėgus iš bloginių patyrimų vesti išvadas ir skirti idealizmą nuo "idealizmo". Mes dar turime tiek nesugadinto jausmo, kad matytume kitame žmogų - nors retkarčiais. Patyrimas ir moralinis jausmas sugebės vadovauti kiekvienoj situacijoj, net jei jau argumentai neveikia ar greso suvedžioti.

Žmoniškumas - kelias į tikrąją būties tvarką. Iš jo kyla kito teisių gerbimas, jo teisių - gyventi, būti laisvam, saugiam, laimingam ir vystyti savo sugebėjimus. Net neišvengiamų kovų ir interesų susikirtimo metu ši pagarba žmogaus teisėms negali būti pamiršta.

Žmoniškumas yra mastas. Kas jam prieštarauja, niekada negali būti idealas, yra visada ir prie visų aplinkybių apgaulė. Kadangi jis /žmoniškumas/ yra bendras dydis visoms tautoms, kultūroms ir sąlygoms - juo turi būti matuojamas kiekvienas idealas. Jei idealas tikras - negali prieštarauti žmoniškumui.

Kas žmoniškumą, kaip mastą užslepia, iškraipo arba visai pašalina, kur ir kada tai beatsitiktų, yra nusikalstama ir nanešа gerų vaisių /prisimintinas inkvizicijos pavyzdys, kuri daugiau žmonių nuo religijos atstūmė, negu jėga dangun nuvedė/.

Yra saves apgaudinėjimas tikėti, kad tikslas pateisinamas, jeigu veikimo pagrindai daugiau ar mažiau idelistiški. Nedaugiau pateisina idealus tikslas šiaip jau atmestinas priemonės. Kaip "švarios" priemonės nepadaro blogo tikslo geru, bet, jeigu prie jų pasiliekama, atskleidžia visą tikslo blogumą, taip geras reikalas būna blogų priemonių sugadinamas.

Tikrais idealistais esame tik tada, jeigu tiek savo tikslais, tiek priemonėmis lygiai garbingi, lygi dori, lygiai teisingi esame. Tai reiškia: žmoniški esame.

Po laiko teisinti savo blogus darbus idealizmu /idealo šviesa, apskinančia priemonėms, kurių griebiamasi/, kaip tai nevien Nürnberge daryta, yra lygu teigimui, jog idealizmas ir neprityrimas, kvailumas yra tas pats. Anaiptol. Idealistiškas nusistatymas nedaro žmogaus aklu. Tik nieku būdu nesikoncentruotina iš anksto tame, kas, žmoniškumo mastu matuojant, griežčiausiai atmestina: bet kuri fanatizmo rūšis, netolerancija, totalitarinės beprotybės. /Pagal Eugen Kogon "Das verbrecherische Idealismus/.

Fr. SMŪGIS Į VARTUS

KAFKA

Vokiečių rašytojas pragietis Franz Kafka, kuris 1924 m., būdamas 41 metų, mirė džiova, paliko vienkartinį palikimą iš romanų ir kt. prozos darbų. Kafka savo "stebėjimuose"/kaip jis pats juos vadina/ klausia, aiškinasi laiką bei prasmę, bet jokiu atveju neduoda mūsų nesąmoningai laukiamos užbaigos, išrišimo. Jausmas, kad kartais jis esti labai netoli atsakymo, mums užima kvapą. Visi šie kūriniai, išmintingi, kaip senos legendos ir slopūs kaip slogutis, patys vystosi mumyse, ir mes juos perimam į savo sapnus.

Nacių Vokietijoj Kafkos kūryba buvo uždrausta, juo populiaresnė ji dabar. Kafka pažįstamas visam pasauly, ypač populiarus Prancūzijoj, Anglijoje. Tai vienas didžiųjų meninių šių dienų pranašų ir kelrodžių.

Buvo vasara, karšta diena. Eidamas su savo seserim namo, aš praėjau pro dvaro vartus. Nežinau, ar ji išdykaudama sudavė į vartus, ar iš išsiblaškymo, ar tik pagrąsė kumščiu ir visai nesudavė. Šimtu žingsnių toliau, ties kairėn pasisukančiu keliu, prasidėjo kaimas. Mums jis buvo nepažįstamas, tačiau tuoj už pirmojo namo išėjo žmonės ir mums mojo, draugiškai arba įspėjančiai, patys išsigandę, susigūžę iš baimės. Jie rodė į dvarą, pro kurį mes buvom praėję, ir priminė mums smūgį į vartus. Dvaro savininkai mus apskusią, ir tuojau prasidėsiąs tardymas.

Aš buvau labai ramus ir raminau taip pat savo seserį. Ji greičiausia smūgio visai nebus davusi, o jeigu ir būtų tai padariusi, tai niekas pasauly negalėsiąs to įrodyti. Aš bandžiau aplink mus susirinkusiems žmonėms tai paaiškinti. Jie manęs klausėsi, tačiau susilaikė nuo sprendimo. Vėliau jie sakė, kad ne tik mano seseuo, bet ir aš, kaip brolis, būsiąs apskustas. Aš linkterėjau šypsodamas galva. Visi mes žiūrėjome į dvaro vartus, kaip kad stebima tolimas dūmų debesys ir laukiama liepsnos. Ir iš tikrųjų netrukus pamatėme raitelius įjojant į plačiai atkeltus vartus. Dulkės pakilo, viską uždengė, tik žibėjo aukštų jiečiu viršūnės. Vos tik pulkelis spėjo pradingti kieme, atrodė, kad jie tuojau apgręžė arklius ir pasuko mūsų linkui. Aš prašiau savo seserį pasišalinti, žadėdamas pats viską sutvarkyti. Ji atsisakė mane palikti. Tuomet patariau jai bent persirengti, kad geresniame drabužy galėtų pasirodyti ponams. Pagaliau ji nusileido ir įsiruošė ilgan kelin į namus. Raiteliai jau buvo prie mūsų, ir tiesiog nuo arklių klausė jie mano sesers. Šiuo momentu jos čia nėra, buvo baimingai atsakyta, bet vėliau ji ateisianti. Atsakymas buvo priimtas beveik abejingai, jiems atrodė visų pirma svarbu, kad surado mane.

Tai buvo svarbiausi du ponai: teisėjas, jaunas, gyvas vyras, ir tylus jo padėjėjas vardu Asmanas. Aš buvau paprašytas įeiti trobon. Pamažu, galvą siūbuodamas, petnešomis traukdamas pajudėjau po aštriais teisėjo žvilgsniais. Dar beveik tikėjau, kad vieno žodžio pakaksią, idant mane, miestietį, iš šios kaimo liaudies išlaisvinti, dargi su garbe. Bet, man tik peržengus trobos slenkstį, teisėjas, kuris buvo paskubėjęs ir manęs jau laukė, sakė: man gaila šio vyro. Nebuvo jokios abejonės, kad tuo jis turėjo galvoj ne mano dabartinę padėtį, bet tai, kas su manim turėsią at-

X X X

/Trumpesnės ištraukos iš ilgesnio dalyko/

Stasė laukė Pijaus. Susitvarkė staliuką su knygomis, "Meilės ir mirties gondolą" padėjo taip, kad viršelis būtų matomas /gal ir jis tą knygą skaitė/, išlygino kelę tą raukšlių ant lovos, šalia kurios jį pasodins, kai ateis, dirstelėjo į panages, į veidrodį, pasitaisė suknele, perbraukė rankomis per kojines... Viskas tvarkoj.

- Iššluotum kambarį, - tarė mama.

Nemalonus buvo šis mamos įsakymas, bet... paklausė. Sušlavus sąšlavas ant šiūpelaitės, mėgino jas paslėpti po lova. "Nepatogu" eiti susąšlavom per kiemą.

- Tai ką gi tu čia? Išnešk.

- Mamyte, nėra kada.

- Negi išsikalbinėsi dar? Nelauk, kol pradėsiu bartis!...

Nenorėdama susibarti prieš Pijui ateinant, pagriebusi šiūpelaitę, išbėgė į koridorių, tikėdamasi supilti sąšlavas į kurio nors kaimyno atmatoms skirtą dėže. Bet kaip tyčia visos buvo perpildytos. Sukandus dantukus, lyg ką kartaus krimsdama, pasilaido laiptais žemyn į kiemą.

- Kad tik nesutikčiau ko...

Tik pro duris išėjusi, nuraudo, lyg per veidą gavusi. Rodos, visa stovykla sužiuro į ją.

"Nežinia, koki čia veidą padaryti? Ar rimtą, nieko nežinantį, ar juoktis?... Bet ... ta šiūpelaitė... visai netinka prie kavinės suknelės".

Čia tuoj ir klasės auklėtojas praėjo pro šalį. Besveikinant kryptelėjo šiūpelaitė, ir sardinių dėžutė barškėdama nukrito ant grindinio. Kažkoks pirmaskyris spardydamas nusivijo ją. O tų žmonių šiandieną... tokia daugybė... ir ta dėžutė, to pirmaskyriaus spardoma, taip barška...

Norėdama greičiau pasiekti sąšlavoms skirtas statines, pagreitino žingsnius, bet čia kelią pastojo vienas iš jaunesnių klasės kolegį.

- Sveika. Kaip einasi?... - pradėjo klausinėti apie egzaminus, ką veikiantį ir visa kita, ką jau daug kartų buvo klauses dar gimnazijoj.

"Tas mulkis vaizduoja kavalierių ir visai nesupranta, kad aš jo nenoriu", - mąstė nekantraudama Stasė.

Pagaliau, pritrūkes temų, įsižiūrėjo į šiūpelaitės turinį: tuščias konservų dėžutes.

"Asilas! Įsispoksojo į anglišką konservų dėžutės užrašą. Pradėjo net pusbalsiu skaityti".

---

sitikti. Troba atrodė panašesnė į kalėjimo cele, negu į kaimo pirkią. Didelės akmens plytelės, tamsa, visai plika siena, kažkur įmūrytas geležinis žiedas, vidury kažkas, lyg tai pusiau narai, pusiau operacinis stalas.

Ar aš dar galėčiau pagaraut kitokio oro, negu kalėjimo? Tai yra didysis klausimas, arba tikriau-jis būtų, jeigu turėčiau vilties būti paleistas.

Vertė I.V.

- Atsiprašau, - tarė,netekusi kantrybės, ir nubėgo, dabar jau tvirtai rankoje laikydama šiūpelaitę.

x x x

Pavalgius pasodino ją Stasė kitur, nes mama turėjo nuvalyti staliuką, o ji tuo laiku stengėsi ją "užimti", rodydama savo spintelę su knygomis.

Stasė, kaip ir visos aštuoniolikmetės mergaitės, buvo gera, išauklėta ir /o tai itin brangintina/ dar naivi.Ji puikiai žinojo visas padorios mergaitės pareigas ir prievoles /klausyti tėvų, mokytis/, etiketą, apie ką kalbėti su draugėmis, su mamos pažįstamais, su giminėmis /kiekviena kategorija turi atskiras kalbos temas/, žinojo /ar gal jautė/, kaip elgtis su berniukais, kas jiems leistina viešoj vietoj ir ne viešoj /ten daugiau, bet neperdaug/, interesavosi ir truputį išmanė apie virimą ir kitus moteriškus darbus. Šį tą buvo ir gimnazijoj išmokusi: kad žmogus turi nemirtingą sielą, porą lotyniškų eilėraščių, kurių, deja, nei bažnyčioje panaudoti negalėjo, žinojo atstumą ligi saulės ir ligi mėnulio, keletą žvaigždžių vardų /sužinojo, kad Venera ne tik graikių deivė, bet kad ir žvaigždė tokiu vardu esanti išmoko daug įvairių fokusų su x ir y, per psichologijos pamokas"išmoko",kad moteris nori mylėdama viešpatauti. Nors ir nepraktiškos tos žinios buvo, ir ji nežinojo, kur jas panaudoti galės /to ji neklausė, nes neklausė nė kiti 2/3 jos klasės draugai, kurie taip pat viską išmoko/, bet buvo patenkinta, kad visa tai /pagal direktoriaus žodžius: "Užsibrėžtą tikslą"/ atsiekė.

Viso to jai užteko, bendraujant su mamos pažįstamais, su tetomis, bobulėmis, giminėmis, bet su berniukais /18 metų/ ne visuomet. Šie dažnai norėdavo, kad jų būsimoji gyvenimo draugė daugiau išmanytų apie sielą /ne vien tiktai. kad ji nemirtinga/, apie Neandertalio žmogų ir apie kitus dalykus, kurių gimnazijoje nedėsto. Malonu būdavo jiems, jei "ji" išmanydavo apie sportą. apie krepšinį ir peršokdavo bent 1,30 mtr./į aukštį/.

Pijus aukščiau minėtų normų jai nestatė /tai ji numanė/: dėl to jis jai buvo daug vertingesnis už kitus, nes ji šių dalykų nemėgo. Aiekvieną, kuris jai apie tuos dalykus kalbėdavo, laikydavo ji arba komunistu arba laisvamaniu.

Peržiūrėjus "bibliotekėlę" /"Raupsuotąją", "Viktutę", "Meilės ir mirties gondolą" ir kelių kitų knygų paveikslėlius/, ji parodė jam savo albumą /žaliu kaspinėliu papuoštą/. Ten buvo daug gražių dalykų prirašyta:kad pilnos ir tikros meilės idealas glūdįs ne aukščiausiame jos iškilimo momente, bet pilname ir tikrame žmoguje, kad tik varge išryškėjąs didžiųjų sielų kilnumas, kad širdis visuomet gyva, bet ne visuomet atvira. Dar buvo parašyta, kad su žiedais alyvų greit prabėgsianti jaunystė ir apgailestauta, kad žiedai negali rudenį pražysti. Kažkas buvo parašęs, kad tų,kurie meilės turi, sielos esančios tvirtos. Baigiant albumą žiūrėti, ji atskleidė vieną citatą, kuri jai labai patiko. Ji perskaitė ją balsu:

"Ar tu atsimeni tą vakarą svajingą,
Kai geso vakaruos skaisčiai rausva žara,
Kai tavo mielas veidas tolumoj pradingo,
O aš likau su siela atvira?.."

Pabaigus ji nutilo /rodos, ir alsuoti nustojo/, primerktomis akimis žvelgė tolumon /ten, kur rausva žara geso/. Žinoma, tariamojon tolumon , nes ir pats tolimiausias kambario daiktas nebuvo toliau, kaip 5 mtr. Ji buvo ekstazėj. Tai pastebėjusi, nustojo ir mama lėkštes skambinusi, tylu buvo keletą minučių kambary /tylėjo ir Pijus, nes nežinojo, ką galėtų šią proga pasakyti/. Tik laikrodis taksėjo ant sienos, nes jis buvo visiškai įsitikinęs, kad laiką reikia rodyti ir šiuo iškilmingu momentu.

-Stasė!Jau šešta valanda!-Tylą nutraukė mama.

Mamos paraginti, subruzdo rengtis. Stasė nėspintelės su knygomis nespėjo sutvarkyti. Albumas.dedant į spintelę, įsipainiojo į kažkokio žurnalo lapus.——

eMPy

Kiek sutrumpinę, patiekiame skaitytojams W.Nissen laikraštyje "Die Neue Zeitung" tilpusius samprotavimus:

Nuo to laiko, kai elektriškos radio bangos nemutrūkstamai siunčiamos pasaulin, oras jomis prisotintas, gal būt net ir persotintas. Mūsų laimei, kad jos /bangos/ paprastai tik tada tampa triukšmo šaltiniais, kai susiduria su tinkamais priimtuvais - kuriuos mes pagal norą galime įjungti arba išjungti. Bet atrodo /galvoja pats lietis/, jog tokia jau radio bangų prigimtis, kad jos visomis aplinkybėmis nori garsėti, net tada, kai susiduria vien su išjungtais priimtuvais. Mes kaip gi kitaip, nebūtant žinovu, galima išsiaiškinti atsitikimus, kurie patikimų asmenų pranešami iš Amerikos, krašto, kuriame net gamtos jėgos naudojasi didesne laisve, negu kur kitur. Štai keletas atsitikimų:

Viena šeimininkė Santa Barbaroje /Kalifornijoj/ artinosi prie savo elektrinės krosnies kepti bifštekso, kai krosnis ją džiugiai pasveikino melodijomis iš Offenbacho "Paryžiaus gyvenimo". Ji tuojau sušaukė savo kaimynus: kai tie susirinko, krosnis giliu rimtumu reklamavo vieną muilo rūšį. Vėliau toji šeimininkė sužinojo, kad esama muzikališkų židinių, kalbančių spyruoklinių matracų, dainuojančių vonių ir pan. Net geležiniai tvorų stulpai, vandens kranai ir centralinio šildymo įrenginiai naujaisiais laikais išsivysto į įdomius linksmintojus.

Goshinge /Oklahomoj/ geležinis tvoros stulpas skleidė WKY radio stoties programas. Mr.Henry Phillips New Yorke turi savo bute geležinę krosnį, kuri be jokių priėmimo įrenginių perduoda WHAM radio stoties programas. Kaištis /"juška"/ veikia, kaip garso reguliatorius.

Trumpai po radio stoties WBBM Glenview mieste /Illinois/ įrengimo čikagietis advokatas pranešė apie savo dainuojančią lovą, kuri jam neduoda miegoti. Fenomeno priežastis buvo surūdijusios spyruoklės.

Vienas žmogus Newarke /New Jersey/ gatve eidamas, staiga imdavo girdėti balsus, nors artumoj nebūdavo jokio radio priimtuvo. Tai pasikartodavo įvairiose vietose ir įvairiais laikais. Žmogus jau norėjo vykti į nervų ligoninę, kai pastebėjo, kad visa istorija tada pasikartodavo, kai jis būdavo arti radio stoties WOR. Ištyrus pasirodė, kad šis žmogus dirbo dirbtuvėje, kurioje oras buvo prisipildytas švitro /"šmirgelio"/ dulkėmis. Nežytės dalelės švitro pakliūdavo burnon ir sueidavo kontaktan su dantų plombomis: tokiu būdu burna veikė, kaip senoviškas kristalo detektorius.

Profesorius Smith Stevens iš Harvardo universiteto psichologijos laboratorijas, išeidamas iš fakto, jog žmogaus kūne yra elektrocheminis mechanizmas, išvedė, kad turėtų būti galima iš savo kūno padaryti radio priimtuvą. Po begalinių bandymų jam pasisekė priimti muzikines programas, pripildžius vieną ausį druskos vandeniu, į jį įleidus vielą, ir antrą vielą apvyniojus apie kojos sąnarį. Kitu pranešimu

du jauni fabriko darbininkai sugebėjo save paversti žmogiškais radio aparatais, po to, kai jie atlikdavo stiprius kvėpavimo pratimus ir paimdavo abi garsintuvo vielas į rankas.

Radio mėgėjų laikraštis išvedžiojo, kad dėl šitokių pokštų iš eterio atsakingi trumpųjų bangų siųstuvai.

Dar radio jaunystėje būta telefonų, kurie neprašyti perduodavo radio programas, ir radio aparatų, kurie būdavo tokie nediskretiški, jog reprodukuodavo privačius telefonų pasikalbėjimus. Technikai šiuos suklydimus jau pašalino. Taigi, galima tikėtis, kad jie ir su krosnių savotiška ypatybe duoti koncertus susitvarkys. Šeimininkė iš Aylmer /Ontario/ buvo teisi, iššaukdama policiją, kadangi jos krosnis nuolat duodavo žinias, kai ji norėdavo kepti. Krosnis buvo net daugelio specialistų pastangomis nenutildoma.

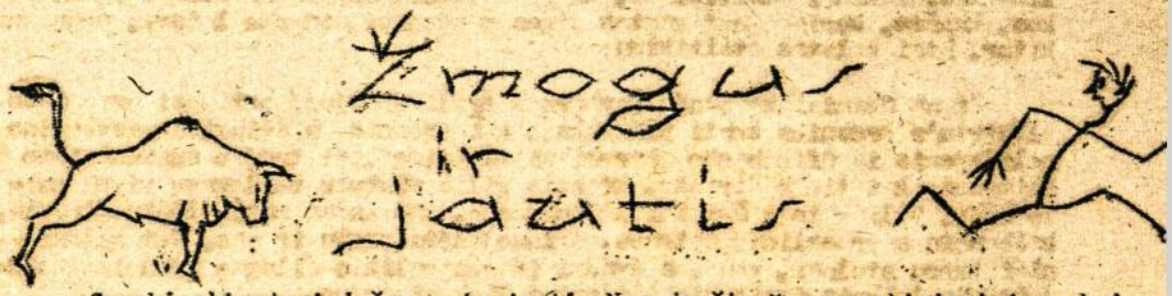

Gyvybė skirstosi į žmogų ir jautį. Nuo jaučio žmogus skiriasi tuo, kad jisai iš jaučio juokiasi dėlei jo dvasinio bukumo, o jautis žmogų niekina dėl jo fizinio silpnumo.

Knygose, kurios dabar jau pelių sugraužtos, skaitome šitokią istoriją apie žmogų vardu Adomą:

"Kai jisai buvo išvarytas iš savo namų ir krašto, kuris buvo gražiausias abiejuose kosmo hemisferose, jis klaidžiojo po žemę ir ieškojo vietos priglausti savo plikai gyvybei. Ir pasirodė, kad jis klaidžiojo dykumoje, nes akys matė vien dygius krūmus, ir pirštai lietė sausą, kietą smėlį, ir kojos suskilo nuo uolų atlaužų, kurių buvo daug jo kelyje.

Jis ramino savo verkiančius kūdikius, veltui jie nebeverkdavo, nes išdžiūdavo ašaros nuo karščio ir nuilsimo, ir ramino savo moterį, bet pats jausmos betikėjo žodžiais, kuriuos, kaip vienintelį turtą, buvo išsinešęs iš prarasto rojaus.

Karščiausią dieną, kuomet ir paskutinė viltis regimai džiuvo ir seko, kaip šaltinis, iškirtus užuovėją teikianti miškelį, jisai akiratyje išvydo kažką, kas nebuvo visai nepanašu į žmogišką trobą.

Vilčiai paspartinus žingsnius, netrukus reginys išsitiesė prieš akis. Tiesą pasakius, tai nebuvo troba, ir net ne daržinė, - o paprasčiausias tvartas. Tačiau jokia piemenė, vykdama išsapnuoto karaliūno ieškoti, nepajusdavo, pamačiusi apkerpėjusią pilį, tokio džiaugsmo krūtinės narelius vartant, kaip Adomas šin reginin.

Iš tvarto sklido nežmoniškas /nes kiaulių/ kvykimas, buvo girdėti didingai baubiant jaučius, ir nepaprastai geros apie save nuomonės gaidys skleidė nuo stogo eterio bangomis pasitenkinimą savo gyvenimu.

Prašvito net mažojo Abelio melancholiškos akys.

Išsigelbėjimas nuo prakeikimo, slegiančio šeimą, ir nuo neįmanomos dykumos atrodė netoli.

Tačiau pasirodė, kad tvartan pakliuvimas buvo surištas su tam tikrais neprilygstamais sunkumais, nes tvartą valdė jautis.-

Gerbiamieji skaitytojai bus jau neabejotinai pastebėję, jog tikriausiai visi visą laiką, o taip pat ir nūdienio chroniškai sergančio pasaulio sutrikimai kildintini iš vienintelio šaltinio, būtent, jautizmo įsigalėjimo. Mokslinėje literatūroje /kuri netrukus pasirodys/ šis terminas reiškia tą stingdantį, žudantį abejingumą kitam žmogui ir išviso bet kam, išskyrus asmeninius reikalus, kuris pirmininkauja ne vien jaučių tarpusavio santykiavimui. -

Jautis, kuris dabar valdė tvartą ir neišsenkamai tuo didžiavosi, buvo kadaise pabėgęs nuo žmogaus. Kadangi tai buvo vienintėlis jo gyvenimo savarankiškas pasireiškimas, o tolimesniems darbams nesijarbė turįs daugiau energijos, jautis, išvydęs ateinantį žmogų, pat pradžioje išsigando: jis bijojo negalėsiąs atsilaikyti prieš žmogaus gudrumą ir vėl pakliūsiąs jo vergovėn . Todėl tokiu griežtu baubimu atsisakė prisiartinančius priimti, jog Adomas nuleido rankas, o Kainas sugniaužė mažus kumštukus ir su / žinoma, vaikiška / neapykanta sužėrėjo akimis.

Tačiau jautis buvo savo planus sudaręs be Dievo / ir tai tik jautis galėjo padaryt ./. Toji buvo gimus advokatė, ir taip ėmė jaudinančiai kenčiančiai kalbėti, taip graudulingai pasakoti, jog net sentimentalesni tvarto akmens apsiašarojo, o vištos, nepadėjusios kiaušinių, ėmė kudakuoti.

Pora kalkakmenių iš graudumo ir ašarų pertekliaus visai išsileido, nebodami, jog šitai pagal mokslo patvirtintus gamtos dėsnius neįmanomą, ir varvėjo sienomis žemyn, gadindami jaučiui kepenis.

Juk tvartas gali suirt, jei taip toliau akmenys sielą rodys, mąstė giliai susirūpinęs jautis ir, kiek sušvelninęs baubimą, pradėjo rodyti savo prigimties geresniąją pusę.

Prigimties geresnioji pusė jaučių rodoma tada, kai priešas stovi ant nuospaudos, bet vis dar nesiryžta jos ištikrųjų priminti.

Jei Adomo šeima būtų bent juodukai arba papuasai, palyginti sklandžiai vystė savo įdėjas jautis, visai įleistų. Duotų vietą prie parėdų lovio ir valgyti, kas atlieka. Tačiau baltaveidžiai yra nepatikimi. Jie visuomet galvoja ir ką nors dar gali išgalvoti. Bala žino, ką jie gali išgalvoti. - Galvojančių jautis bijodavo labiausiai. Dėl tos priežasties jis jau seniau iš tvarto buvo išgyvendinęs kiekvieną bent kiek galvojimu užsiiminėti mėgstantį elementą: iki avino imtinai. Buvo palikęs tik ožys, kuris, atrodė visuomet galvodavo lygiai taip, kaip jautis. Ištikrųjų, tačiau, jautis visados galvodavo, kaip ožys, to, žinoma, nejusdamas, Ir viskas buvo labai gerai.

Ir reikėjo čia tų baltųjų dvikojų, mąstė nelaimingas jautis. Ne, nelaimingas jis nebuvo, tik jautė kartų susigraužimą, kad dėl šio neįprasto sukrėtimo / mes gi žinome, kad galvoti jis nemėgo / galės būti juntamai paliestas ir jo iki tol be priekaišų funkcionavęs virškinimo aparatas.

Žinodamas neigiamą jausmų įtaką viduriams, jautis pabandė nuo jausmų įsigalėjimo susilaikyti. Tai jam, kaip ir visada, tobulai pavyko.

Jautis klausė ožio, ir ožys jam patarė įleisti " valkatas ", tačiau dalimis, pradedant nuo jauniausių. Kai pelės bus jau juos sugraužusios ir jie bus, taip sakant, organiškai įjungti į tvartinę bendruomenę, tada bus galima įleisti kitus. Gražiai eilute. Visus leisti kartu pavojinga: gali pelėms nepasiduoti, o dar ir patį jautį už ragų griebt ir ant saito parišus...

Gudriai mutaikytas šūvis tikslą kuo preciziškiausiai pasiekė: susijaudinęs jautis subliuvo tokiu šventu pasipiktinimu, kad pastogėj snaudę karveliai, kaip dangiška mana, visu būriu nukrito žemyn.

Kiek apsiraminęs, jautis perdavė savo šias sąlygas susibėgusiai Adomo šeimai: jie turi palaukti trumpą laiką, vieną mes primsime, o kitiems netrukus ateis eilė, tik kantrybės, sakė raminančiu gerojo dėdės balsu.

Bet mes mirsime badu, bandė į savo gyvybinę tiesą atkreipti dėmesį Adomas su Jieva, tačiau jie buvo nuraminti patikimais pažadais juos iš už durų visiškai aprūpinti. Čia jautis staiga pakeitė frontą: tapo, žinoma, kiek jautis gali, neįsivaizduojamai meilus ir žmoniškas, be galo sielojosi nelaimingųjų klajūnų reikalais ir negalėjo surasti pakankamai žodžių jų vargui atjausti ir ašarų atjautimui išreikšti. Kadangi netrukus pasirodė, kad nieko, bent kiek iš bėdos panašaus į ašarą, jaučiui iš akių išspausti nieku gyvu nepavyks, šoko situacijos gelbėti ožys ir ėmė už sienos kliauti, it pjūklu pjaunamas.

O į tvartą įleisti tai jautis jų visų negalįs, čia ir taip nesą vietos: jautukai nebeturį kur Maratono bėgimo bėgti bei ristynių ristis.

Šimtas penkiasdešimt septintoji laukimo prieš tvartą diena buvo atžymėta neužmirštamu įvykiu, kurį ateities istorikai, jei tik nebus apsileidę, neabejotinai šviečiančiomis fosforo raidėmis įrašys į kantičkas, ir tai tokiomis didelėmis, kad ir žlibiausia davatka bobinčiuje aiškiai išskaitytų: belaukiantiems už durų buvo patiektas žadėtas aprūpinimas, ir susidėjo jis iš labai kietai virtų kručkų, dėl kurių kilmės Kainas, kuris visada buvo nenuorama ir vyresniųjų neklausydavo, išreiškė, aišku nepamatuotą teigimą, ar nebus tie kručkai kilę iš jaučių išžių, dėl kurių nors priežasčiu nesudoroti.

Netrukus vidaus politinė padėtis vėl paaštrėjo, ir tai jaučiui: nes paaiškėjo, kad pelės neapsiimančios savo dantimis ir skilviais įvesti žmonių vaikus į tvartinę bendruomenę. Jos nepasitikinčios savo jėgomis, sakė jos.

Ožys ir čią žinojo išeitį: patarė dėti svorį ant žmogaus garbingumo. Įleisim tave, žmogau, patarė jisai jaučiui kalbėti, bet turi prižadėti man dirbti ir klausyti; o tavo šeima bus ir už durų pasirūpinta. Kol jis savo darbą nudirbs, samprotavo ožys, šeima mirsianti badu už durų, na, ir jisai nebeturės jokio intereso ką nors šitokiai vietai nepriderančio daryti. Ėsti gi gaus.

Tačiau ožys, šis visapusiškas gyvenimo praktikas, neužmiršo ir čia jaučiui priminti jo pareigos: žmogus, prieš įleidžiamas, turi būti pagrindinai apuostytas. Apuostymo esmė nėra patikrinti jo sielos kvepėjimo niuansams, bet paprasčiausias jaučio galybės ir žmogaus menkystos pademonstravimas. Sykį žmogui pagrindinai susukus galvą, samprotavo visai teisingai ožys, būsią su juo lengviau ir viduje susitvarkyti.

Ožys buvo natūralistinė - realistinė žalčio variacija, ir todėl taip jo klausė jautis, kaip kadaise žalčio Jieva.

Apuostymas kažkodėl tačiau nesivystė pagal užsibrėžtą planą. Jautis pavasario įtakos dėka turėjo slogą, nieko dora neužuodė, traukydamas nosį, prarado gerą pusę savo autoriteto, ir galų gale užpuolė jį gaivalingas čiaudulys. Tai galutinai sugriovė jaučio-dvasinę lygsvarą ir, išvestas iš kantrybės, jautis užtrenkė galutinai duris, gyvulišku rimtumu burbteldamas:

- Tamstos, matyt, neskusta barzda. Ar neturėsi, vadinasi, dėmelės kairiajame plautyje ?

O buvo atėjęs laikas, ir Adomas nusispjovė, trūkus paskutiniams virvėmis suraizgytiems kantrybės nervams, ir kadangi buvo pailsėjęs ir iš gautų kručkų užauginto paršiuko kalorijomis pasistiprinęs, tai išžygiavo ramia viltimi vėl dykumon - pirmyn.

Ir taip jau rašoma senose knygose, jog trečią dieną jie priėjo dykumos kraštą, kur augo vešli žolė ir čiurleno skaidrūs šaltiniai, ir tenai jie įsisistatė savo sodybas. Jie gyveno su džiaugsmu ir pasitenkinimu, o palikuonys jų užvaldė dykumas, ir jaučių giminę pastatė jungan, kuriame jie eidavo, rodos, kur norėdavo, o vis viena vaga, ir kur juos

LITERATŪRINĖ KRITIKA
KULTŪRINĖS APŽVALGOS

ŠIŲ DIENŲ POETINĖ SITUACIJA IR MES, SKAITYTOJAI. Lietuvis turi kažkokį įgimtą poetinį bruožą. Jo liaudies literatūrinė kūryba ribojasi beveik grynai poezija, jo literatūroje daugiau išgyvento lyrinio, negu epinio ar dramatinio prado.

Tačiau moderniajam pasauliy poetiniam pradui vis mažiau vietos. Poezija traukiasi iš gyvenimo į atskirų individų sielas arba į tokius žemės rutulio užkampius, kuriuose niekada nėra buvę traktoriaus.

Todėl modernioji poezija /kaip literatūros šaka/ išreiškia nebe tiek estetinį, jausminį gėrėjimąsi, kiek intelektualinį žmogaus blaškymosi ir jo sielos chaoso supratimą.

Šis poezijos persilaužimas lydimas dviprasmiškų visuomenės reakcijų, daugiausia, nesupratimo ir nenoro suprasti. Naujoji poezija reikalauja ne tik gilaus jautimo, bet ir aštraus supratimo. Ji svarstanti, analizuojanti, filosofuojanti poezija. Poetas dažnai savo intelektualiniais, giliaprasmiais tyrimais nutolsta nuo visuomenės, užgriebia tokias aukštas gaidas, kurios publikai jau nieko nebesako. Tuo būdu tikroji, modernioji, šios dienos /tačiau tiksliu šios dienos išreiškimu amžina/ poezija lieka dvasinio elito privilegija.

Atrodo neabejotina, kad laikas dabartinę, tariamai "perauksta", poeziją ir apskritai modernųjį meną priartins prie liaudies, kaip tik laikas priartino ir pripratino žmones prie pvz. Rembrandto, neeiliuoto romano, cilinderio /kai kas skaičiuoja, kad liaudis prisiima naujuosius mokslo, meno, filosofijos laimėjimus jų esme po 80 metų/.

Kol dar modernioji poezija nėra pasaulio galutinai užkariavusi, lieka vietos ir senajai, kai kieno vad. žvirblių ir čiobrelių poezijai, t.y. tokiai poezijai kuri ribojasi grynai jausminiu grožio ieškojimu gyvenime. Tačiau kas pasidaro? - Iš gyvenimo poezija yra pabėgusi. "Senoviškieji" poetai jos visvien ieško / kur nebėra arba tik buvo /, per prievartą tempia į dailias eilutes / kurios šiandieniniam gyvenimui taip atitinka, kaip pvz. viduramžių riterio šarvai/ ir galų gale gauna kažką netikro, sužaloto, iškraipyto. Šiandieninis tikrasis gyvenimas tampa arba ignoruojamas, arba taip poetiniame grožio salone sufrizuojamas, kad virsta nebepažįstamu ir tik sentimentaliom menišom mergaitėm traukia ašaras / kuo kai kurie profesiniai poetai aiškiai ir bazuojasi /. Tačiau šios ašaros nėra gyvo, kančiančio ir priešingybių pilno XX amž. žmogaus ašaros, o meluotos, netikros, apgaulingos ašaros, kurios nieko kito neišreiškia, kaip sielojimasi dėl popierinio likimo, užuot gyvenus tikrąjį gyvenimą.

Žvirblių ir čiobrelių poezija šiandien neišvengiamai prieina dviejų konsekvencijų: viena, ji tampa paviršutiniškų žodžių žaidimu, nes nebe-

---

žmogaus ranka pakreipdavo.

Nuo to laiko vadinasi jaučio taku tas kelias, kuriuo eina, eina visi, negalvodami, nesvajodami, nejausdami.

O žmogus tapo viešpats-netik jaučio, bet ir viso sutvėrimo, kaip tai numatyta buvo jau kūrybos kodekse, ir giedoja himną jo garbei-žemė. Kame ir baigiasi istorija, užrašyta pelių sugraužtose knygose, ir prasideda, dar nesugraužtose užrašytoji.

Vilūnis

prieina naujojo žmogaus sielos ir gyvenimo ritmo, antra, tampa melaginga, nes bando sufalsifikuoti tikrovės dvasią. Ir, štai, skaitytojas, kuriam tikrieji laiko reiškėjai - poetai dėl jų intelektualinių aukštumų neprieinami, pamato, kad jo mėgiami šios antrosios pakraipos poetai visiškai nieko jam neduoda, dar daugiau, savo kažkokiu žodžių žaidimu trukdo jo kasdieninius reikalus - ir taip jis, vienu nepasiekęs, antrus perauges, visiškai pasišalina nuo poezijos, kuri jam nieko nebegalinti duoti. Dažniausiai žmogus visa šita daro nesąmoningai, nesuprasdamas, bet jausdamas. Šių dienų žmogus instinktyviai šalinasi pasenusios žvirblių ir čiobrelių poezijos. Žmogus per daug žino ir per daug yra matęs, kad džiaugtųsi debesėliu ar kregždute, ypač popieriuje / jeigu jis tuo džiaugtųsi, tai mielčiau tikru debesėliu, gyva kregždute. Poeto uždavinys to žmogui duoti, ko jis pats negali pasitiekti, bet ne aprašinėti tai, ką žmogus mato kiekviename savo žingsnyje./.

Aukščiau pabrėžta situacija galioja ir mūsų tremčiai. Dėl tų pačių dviejų priežasčių yra prarastas kontaktas tarp poezijos ir skaitytojo, kas skaudžiausia, tarp poezijos ir jaunojo skaitytojo. Mūsų literatūra, kaip tiksliai pastebėjo A. Nyka - Niliūnas "Aiduose", yra skilusi į du frontus: senuosius ir naujuosius. Kalbant grynai apie lyriką, senieji skaitytojui duoda per maža, todėl jie tampa nebereikalingi. / Neturėdami ką esmingo pasakyti, jie tampa rutinos vergais: ji juos gelbsti, nes kitaip negalėtų rašyti, bet ir žudo, nes padaro kūrybą negalimu./. O jaunieji / modernieji/ duoda per daug, kiekvienu atveju, per daug naujo, ir todėl jie mums netampa reikalingi.

Tai priežastis, kodėl mūsų pakenkamai neįvertinami tokie meniškai vertingi kūriniai, kaip " Praradimo simfonijos" /A.Nykos - Niliūno /, "Lapkričio naktys" /H.Nagio/ ir kt. Šiuodu kūriniai laikytini stipriausiais tremties poetiniais išsiveržimais, nes abejais ateina visuomenėn visiškai subrandinta tikra, gyvenanti ir ryškiais vaizdais skaitytojui perduodama poetinė pasaulėžvalga. Bet kiek esama šiomis knygomis džiaugenčiųsi? -Jos per geros čiobrelių poezijos mėgėjams, kaviaro liaudžiai, anot Šekspyro.

Dėl įvykusio fakto - visuomenės ir poezijos kontakto nutrūkimo daugiausia nukenčia tie jaunieji poetai, kurie nėra premijuoti arba net neišleidę knygų. Čia turiu galvoj visų pirma Vl. Šlaitą ir J.Meką, kurie, kad ir nėra supratę laiko dvasios ir reikalavimo, skaitančiajai visuomenei daugiau žada, negu patys dėmesio susilaukia / abejingas tylėjimas dėl J.Meko knygos pasirodymo išdalies iššauktas absurdiškų jos iliustracijų /.

Skirstantis emigracijon, norėtųs tikėti, kad ir užjūrio lietuvių laikraščiuose susiras daugiau tikrosios poezijos mylėtojų. Iki šiol, kaip teko pastebėti, kai kurie poezija užsiiminėjantys tremtiniai buvo linkę savo kūrybos liekanas primesti užjūrių lietuvių laikraščiams / Prisimenu nepralenkiamo banalumo eilėraštį, kurio šešių posmelių mintis buvo, ir panašiais žodžiais išreikšta, ši: "Kaip aš tave, Elyt, mylėjau, ir bombų naktimis, ir ežero pakrantėse". Ar interesuoja šių dienų žmogų 1920 metų tango motyvai? Kokia nauda iš šitokių tuščių faktų ir melagingų eilučių, kurios neišreiškia net to, ką sako? /.

Vil.

10 METŲ sukako š/m. kovo antrą dieną nuo prancūziškai rašiusio lietuvių poeto Oskaro Milašiaus mirties / gimęs 1877.VIII.18 Čerėjoje, Mohilevo gub., rytų Lietuvoje/. Milašius niekada nėra užmiršęs Lietuvos / buvęs net Lietuvos ministeriu Prancūzijai/. Jo kūryboje labai daug lietuviškos dvasios įtakos. Dažnai jis vadinamas meilės poetu; meilė - jo kūrybos variklis. Jo geriausia drama "Miguel Manara" vaidinama prancūzų teatruose, deja, ne lietuvių. Milašius priklauso tai lietuvių dvasinio elito grupei, kurią iš mūsų paėmė ir kuria džiaugiasi svetimieji.

PIRMOJO LIETUVIŠKO LAIKRAŠČIO "Nusidavimai Dievo karalystėje" /leisto 1823 metais/ leidėjas Natanielius Pridrikis Osterm[illegible]eris yra gimęs 1784 m. Vilniuose ir miręs 1846 m. Šis laikraštis buvo leistas anksčiau už ilgą laiką pirmuoju laikytus Fr.Kelkio "Nusidavimus" /1832 m./.

Iš jaunimo pasaulio

AMERIKOS MOKYKLOS

Pradžios mokykla /elementary school/ lankoma nuo 6 - 14 metų. Religijos pamokos duodamos ne mokykloje, kur jų nesti, o sekmadieniais mokykloje. Jau pradžios mokykloje stengiamasi ne mokytoją, o mokinį padaryti centru /"Readers Digest" pasakoja tokį atsitikimą, jog, vienam 6 m. mokiniui pareiškus, kad Vašingtonas buvęs asilas, mokytojas jo nesudraudęs, o šį klausimą paėmęs diskusijų pagrindu klasėje/. Po pradžios mokyklos dalis mokinių eina į vidurinę mokyklą/high school/, o kurie iš karto ruošiasi amatui - į amatų mokyklą/continuation school/. Vid. mokyklą lankoma nuo 14 - 18 m.

Po vid. mokyklos eina "undergraduate division", dažnai vadinama "college" /nuo 18 - 22m./ Koledžas prilygsta maždaug dviem pastariesiems gimnazijos ir dviem pirmiesiems universiteto metam. Koledžai daugiausia valstybinės įstaigos. Jie skiriasi daug kuo nuo mūsiškų mokyklų. Įeidamas į koledžą mokinys išeina iš tėvų namų į bendruomeninį gyvenimą. Prasideda jo pilietinis auklėjimas. Sukuriamos sąlygos, lygios būsimam gyvenimui. Koledžas turi savivaldą, beveik mažą vyriausybę; be to įvairių klubų/su kartais savotiškiausiom ceremonijom/, ir kasdien pasirodo laikraštis. Koledže ypatingai pabrėžiamas bendrasis lavinimasis, kaip pasiruošimas profesiniam lavinimuisi. Tik po antrųjų metų studentui leidžiama specializuotis. Neturtingi studentai gauna stipendijas arba paskolas. Atranka labai griežta. Išrenkama tik maža dalis kandidatų. Kandidatas profesoriaus pakviečiamas pietų, ir tada stebimi jo sugebėjimai. Koledže nuolatos vykdomi egzaminai. Aukštai vertinami namų darbai. Nelankymas paskaitų ir pratimų tik virš vidurkio esantiems mokiniams leidžiamas. Geras kontaktas tarp mokytojų ir studentų, praktinės pamokos ir glaudus sąryšis su gyvenimu vaidina didesnį vaidmenį, negu mūsų ar vokiečių mokyklose. Daugiau kaip 3/4 studentų po koledžo nusikreipia tiesiog į savo tolimesnę profesiją. Likusieji tęsia mokslą "graduate division" /"university"/. Čia randami būsimi medikai, juristai, mokytojai ir teologai. Studijų ilgumas įvairuoja nuo 4 iki 8 semestrų. Visiškai laisvas studentų gyvenimas /kaip Vokietijoje / Amerikoj nepažįstamas.

Amerikoj kiekviena valstybė turi savo nukrypimų nuo šios pagrindinės mokyklų formos. Privalomas mokslas kai kur iki 16-17 m., o kai kur net iki 18 m. Tačiau šiandien J.A.V. yra 4 milijonai beraščių. Studentų - 2 su viršum milijonų. Studijavimas universitete su išlaikymu metams kainuoja apie 1.300.- dolerių. Vien mokslo mokestis esąs 150.- $ ketvirčiui. Buvusieji DP dažnai nuo mokesčio atleidžiami ar net gauna stipendijas. Studijos Amerikoj ne utopinis dalykas: skaitėme laikraščiuose, jog kaž kuris lietuvis /buv.DP/baigė net pirmuoju. Studijo galimos šale darbo, bet yra manančių, jog išmintingiau pirma susitaupyti ir paskui studijuoti netrukdomam. Pasirikimas laisvas. - Pakliūsintiems į amerikiečių mokyklas mūsiškiams patartina kuo plačiausiai įsijungti į jų gyvenimą, tačiau nepraleidžiant progų priminti savo lietuviškumo. Tuo bus sudaryti ryšiai tarp ateinančios lietuvių ir amerikiečių kartos, jie supažindinti su mumis ir mūsų tautos kančia, o be to mūsiškiai išmoksią daug naujo bei pozityvaus, naudingo mūsų atkursimam kraštui. Tik būkime sau - žmonėmis ir, dėl Dievo meilės, išvenkome bezdžioniavimo / amerikiečiai turi puikių ypatybių, bet ir kritikuotinų / !

IŠ MŪSŲ SPAUDOS:

Šalin pirštus nuo lietuvių tautos brangenybių !
/iš "Mūsų Kelias" Nr. 187/188 /

"Jau kuris laikas tremtinių tarpe sklido gandai, kad viena partija, savo "dvasios ir pólit. vadovams" davė nurodymus pakeisti Lietuvos Himno turinį: vieton "tegul saulė Lietuvos tamsumus prašalina" - "tegul Dievas Lietuvos tamsumus prašalina". Pasirodo, gandai turėjo rimto pagrindo, ir jau matome juoda ant balto..."

Toliau rašo "Mūsu Kelio" skaitytojas: "Giedojau pats mokykloje, mokiau kitus, giedojau per vakarinius patikrinimus Lietuvos kariuomenėje, giedojau sunkiose aplinkybėse bolševikų fronte ir tik tą patį Lietuvos Himną, parašytą Vinco Kudirkos. Iš kur gi atsirado šis naujas?. Kas davė teisę keisti Lietuvos Himno turinį?. Jeigu jums nepatinka Vinco Kudirkos sukurtas, Lietuvos ... stybės Konstitucijos pripažintas ir lietuvių tautos jau pusę amžiaus giedamas Lietuvos Himnas - negiedokite jo !..."

"... Šalin pirštus nuo mūsų tautos brangenybių, palikite ramybėje mūsų tautos perlus!", užbaigia "Mūsų Kelio" skaitytojas.

Iš A.Maceinos str. "Politika ir pasaulėžiūra"
/"Aidai" Nr. 19 /

..."Jokia tiesa, net nei dieviška, negali būti priversta. Priversta tiesa yra nebe tiesa, nes kiekviena tiesa yra netik tiesa savyje, bet ir tiesa man, kuriai aš užangažuoju savo asmenybę ir savo gyvenimą."

"Pasaulėžiūra žūsta iš politikos rankos, kai tik šią ji palenkia savo tarnybai ir pradeda naudotis jos priemonėm. Kristaus patarimas šv. Petrui Getsemani sode "kišk savo kalaviją į jo vietą, nes visi, kurie ima kalaviją, pražus nuo kalavijo" /Mat. 26,52/ yra amžinas įspėjimas vadinamajai pasaulėžiūrinei politikai. Juk kalavijas yra netik išaštrinta geležis. ... Kiekviena politinė priemonė yra kalavijo apraiška. Todėl bet kuri pasaulėžiūra, jeigu ji tokią priemonę ima, pražus nuo jos, nes bus sunaikinta jos laisvė. O nelaisva religija nėra verta nei Dievo, nei žmogaus. Tai yra pagrindinis pačios Krikščionybės principas."

"Savo pagrinde pasaulėžiūrinė politika yra prieštaravimas, todėl klaidinga savyje ir pražūtinga tikrovėje. Jeigu šiandien ji dar kai kieno teoretiškai yra ginama, tai taip pat tam tikros naudos / nebūtinai medžiaginės /, bet ne tiesos siekiant."

REDAKCIJA dėkoja visiems padėjusiems bei pagelbėjusiems išleisti šį "Aukuro" numerį.

Atsisveikinant redakcijos štabui su Europa, išreiškiame viltį ir ateity pasimatyti laisvai kritiško, tautiniais - demokratiniais - humanistiniais pagrindais susiorganizavusio jaunimo laikraščio skiltyse.

AUKURAS - neperiodinis moksleivių laikraštis. Leidžia Moksleiviai Kudirkiečiai. Redakcijos ir administracijos adresas: Hanau, Lith. D. P. Camp, 6a - 14.

Kaina Dm.0,50

ALp(LKA)3321
1949, Nr.1

91-414.201